

Hof van Cassatie, arrest van 28 februari 2002

EEX-verdrag – artikel 5, 3 - plaats waar schadebrengend feit zich heeft voorgedaan – plaats waar schade is ingetreden – plaats waar de veroorzakende gebeurtenis rechtstreeks schadelijke gevolgen heeft gehad voor de direct gelaedeerde

Convention de Bruxelles – article 5, 3 – lieu du fait dommageable – lieu où le fait a entraîné un dommage - lieu où le fait dommageable a directement produit ses effets dommageables à l'égard de la personne directement lésée

Nr. C.98.0065.N

VIA INTERNATIONAL, vennootschap naar Frans recht, met zetel in Frankrijk, te 93177 Bagnolet, Rue Malmaison 22, eiseres, vertegenwoordigd door mr. Lucien Simont, advocaat bij het Hof van Cassatie, kantoor houdende te 1060 Sint-Gillis, Henri Wafelaertsstraat 47-51, alwaar keuze van woonplaats wordt gedaan,

tegen

1. D.E., 2. S.C., 3. S.R., 4. S.C., 5. S.H., verweerders, sub 1 tot en met sub 5 handelend in eigen naam en in hoedanigheid van erfgenamen van S.L.

6. V.D., 7. V.L., 8. V.M., verweerders sub 6 tot en met sub 8 handelend in eigen naam, allen woonplaats kiezend bij gerechtsdeurwaarder Luc Serrien, met kantoor te 2000 Antwerpen, Justitiestraat 83.

9. F.G., 10. SERVICIO DE RESGOS ESPECIALES AUTOMOBILES, verzekeringsmaatschappij, met zetel in Spanje, Madrid 4, Calle Sagasta, 18, 11. IBERSUN TRAVAL - STARBUS - IBERTOURS, naamloze vennootschap, voorheen de BVBA Iberbus Belgica, met maatschappelijke zetel te 1000 Brussel, Maurice Lemonnierlaan 172, verweerders sub 9 tot en met sub 11 minstens opgeroepen tot bindendverklaring van het arrest.

Nr. C.00.0013.N

(...)

I. Bestreden uitspraak

De cassatieberoepen zijn gericht tegen het arrest van 30 juni 1997 van het Hof van Beroep te Antwerpen.

II. Rechtspleging voor het Hof

Voorzitter Ivan Verougstraete heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal Guido Bresseleers heeft geconcludeerd.

De voorzieningen C.98.0065.N en C.00.0013.N zijn tegen hetzelfde arrest gericht.

De zaken moeten gevoegd worden.

www.ipr.be

www.dipr.be

III. Middelen

A. Voorziening C.98.0065.N

Eiseres voert twee middelen aan.

1. Eerste middel

Geschonden wettelijke bepalingen

- de artikelen 3 en 5, 3°, van het Verdrag van 27 september 1968 tussen de Staten-Leden van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het protocol en van de gemeenschappelijke verklaring, ondertekend te Brussel en goedgekeurd bij wet van 13 januari 1971, zoals van kracht vóór de wijziging bij het Verdrag van 26 mei 1989 ondertekend te San Sebastian en goedgekeurd bij wet van 10 januari 1997 (EEX-Verdrag);
- de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek;
- de artikelen 639, 643, 854 en 855 van het Gerechtelijk Wetboek.

Aangevochten beslissingen

Het bestreden arrest verklaart het door eiseres tegen het eerste vonnis ingestelde hoger beroep ongegrond, stelt eiseres' aansprakelijkheid als bewaarder van de zaak vast en veroordeelt haar in solidum met laatste verweerster tot betaling aan verweerders sub 1 t/m 8 van een totaal bedrag van 8.094.418 BEF in hoofdsom, meer intresten, na zich territoriaal bevoegd te hebben verklaard op grond van volgende overwegingen:

"1. Ten aanzien van de bevoegdheid

(...) dat de eerste rechter om de oordeelkundige reden vermeld in het bestreden vonnis van 17 december 1992 terecht heeft geoordeeld dat de Antwerpse rechtbank bevoegd is om kennis te nemen van het geschil;

(...) dat de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie de bijzondere bevoegdheid van de rechter van de plaats waar het schadeverwekkende feit zich heeft voorgedaan als volgt omschrijft (artikel 5, 3°, Europees Verdrag van 27 september 1968):

'Bij niet samenvallen van de plaats waar zich een feit heeft voorgedaan dat aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad kan meebrengen en de plaats waar dientengevolge schade is ontstaan dienen als plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan te worden aangemerkt zowel de plaats van de veroorzakende gebeurtenis als de plaats waar de schade is ingetreden zodat de eisende partij de keuze heeft tussen beide met die plaatsen corresponderende rechters' (arrest Hof van Justitie Europese Gemeenschappen inzake Bier Mines de Potasse d'Alsace, 30 november 1976, Jur., 1976-8, 1735-1758, 1748);

(...) dat het begrip 'plaats waar de schade zich heeft voorgedaan' in artikel 5, sub 3, EEG-Executieverdrag weliswaar betrekking kan hebben op de plaats waar de schade is ingetreden maar dat dit laatste begrip slechts aldus kan worden opgevat, dat het de plaats aanwijst waar de onrechtmatige daad rechtstreekse schadelijke gevolgen heeft gehad voor degene die hierdoor rechtstreeks is gelaedeerd (Hof van Justitie, arrest 11 januari 1990, zaak C-220/88 Société Dumez France en Tracoba t/ Hessische Landesbank);

(...) dat artikel 5,3°, van het Europees Verdrag van 27 september 1968 precies er op gericht is om de belangen van de slachtoffers te vrijwaren en niet geëist kan worden dat (verweerders sub 1 t/m 8) een procedure in Frankrijk moeten beginnen;

(...) dat de schade zich trouwens grotendeels in België situeert zoals o.m. medische kosten, begrafeniskosten, inkomstenverlies, bijkomende operaties en morele schade;

(...) dat [eiseres] Via International bij het invoeren van de exceptie van onbevoegdheid *ratione loci* ook niet aanduidt welke rechtbank dan wel bevoegd zou zijn (artikel 855 Ger. W.);
(...) dat bij de toepassing van artikel 5,3°, van het Europees Verdrag van 27 december 1968 geen rekening dient gehouden met de Franse wetgeving;
dat dienvolgens de Antwerpse rechtbank wel degelijk bevoegd dient geacht" (arrest p. 9-10).

Grieven

1. Eerste onderdeel

a. Artikel 5, 3°, van het Europees Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (EEX-Verdrag) bepaalt dat de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een Verdragsluitende Staat, inzake verbintenissen uit onrechtmatige daad, kan worden opgeroepen in een andere Verdragsluitende Staat, voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan.

Onder de uitdrukking "plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" dient verstaan zowel de plaats waar de schade is ingetreden als de plaats van de veroorzakende gebeurtenis; aan het slachtoffer komt de keuze toe tussen beide plaatsen om er zijn vordering aanhangig te maken.

Het autonome begrip "plaats waar de schade is ingetreden" dient in die zin uitgelegd dat het de plaats omvat waar het veroorzakende feit dat de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad meebrengt, rechtstreeks schadelijke gevolgen heeft gehad voor degene die er rechtstreeks door is gelaedeerd; hieronder valt bijgevolg niet iedere plaats waar de schadelijke gevolgen voelbaar zijn van een feit dat reeds elders daadwerkelijk schade heeft veroorzaakt; enkel de plaats waar de "oorspronkelijke" schadelijders "onmiddellijke" schade hebben geleden bepaalt dus de plaats "waar de schade is ingetreden" zoals verstaan onder de in artikel 5, 3°, EEX-Verdrag bedoelde "plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan".

b. Uit de niet betwiste en in de procedurestukken vastgestelde feitelijke gegevens van huidige zaak blijkt dat L.S. ter plaatse van het ongeval in Frankrijk is omgekomen en E.S. en C.S. er zwaar, en D. V. licht, werden gewond; deze door voormelde slachtoffers geleden lichamelijke schade maakt de rechtstreekse of onmiddellijke schadelijke gevolgen voor de oorspronkelijke of rechtstreekse schadelijders uit, terwijl de pecuniaire schade voor de verweerders sub 1 t/m 8 voortvloeiend uit het overlijden van L. S. slechts indirecte schade aan onrechtstreeks gelaedeerden uitmaakt en de pecuniaire schade voor de verweerders sub 1, 2 en 6 voortvloeiend uit hun opgelopen verwondingen dient eveneens als onrechtstreekse gevolg van het ongeval te worden beschouwd.

Het bestreden arrest oordeelt echter, minstens impliciet doch zeker, na nochtans de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie m.b.t. het in artikel 5, 3°, EEX-Verdrag bedoelde vervatte begrip "plaats waar de schade is ingetreden" juist te hebben weergegeven, en na erop te hebben gewezen dat artikel 5,3°, EEX-Verdrag tot doel heeft de belangen van de slachtoffers te vrijwaren, dat bedoelde plaats in Frankrijk diende gesitueerd en dat verweerders eiseres rechtsgeldig in België hadden gedaagd; het arrest oordeelt verder ten overvloede dat de schade, waaronder het citeert de medische kosten, begrafeniskosten, inkomstenverlies, bijkomende operaties en morele schade, zich grotendeels in België situeerde.

Het bestreden arrest maakt aldus bij de concrete beoordeling van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan, in de zin van artikel 5, 3°, EEX-verdrag, geen onderscheid tussen de onmiddellijke en indirecte schade en tussen de rechtstreeks en onrechtstreeks gelaedeerden, doch besluit alleen op grond van de vaststelling dat de pecuniaire schade, waarvan verweerders sub 1 t/m 8 vergoeding vorderden en waaronder de geciteerde schadeposten, door verweerders sub 1 t/m 8 in België werd geleden, tot de toepasselijkheid van artikel 5, 3°, EEX-Verdrag en dus tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken. Het bestreden arrest maakt derhalve een onwettige toepassing van artikel 5, 3°, EEX-Verdrag en schendt bijgevolg de artikelen 3 en 5, 3°, van dit EEX-Verdrag; in de mate het bestreden arrest oordeelt dat de schade, waarvan door verweerders vergoeding

werd gevorderd en waaronder de geciteerde schade, de in artikel 5, 3°, bedoelde onmiddellijke schade aan de rechtstreeks gelaedeerden uitmaakt, en op grond hiervan tot de toepasselijkheid van artikel 5, 3°, EEX-Verdrag en tot de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken besluit, miskent het arrest het vermeld autonoom schadebegrip en schendt het eveneens de artikelen 3 en 5, 3°, EEX-Verdrag.

1.2. Tweede onderdeel

De bevoegdheid van de rechter mag krachtens artikel 855 Gerechtelijk Wetboek, slechts door een partij worden afgewezen indien deze partij mededeelt welke de volgens haar bevoegde rechter is; deze regel vindt toepassing zolang de bevoegdheidsbetwisting zich binnen België situeert; zij vindt bij een betwisting van bevoegdheid tussen een Belgisch of buitenlands gerecht geen toepassing, minstens kan in dat geval niet verder strekken dan dat de partij die de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken afwijst, de volgens haar territoriaal bevoegde lidstaat aanduidt, zonder dat zij de binnen die lidstaat territoriaal of materieel bevoegde rechtbank moet aanwijzen.

Eiseres had in casu in haar akte van hoger beroep, in haar op 29 september 1994 en op 15 september 1995 neergelegde appèlconclusies in limine litis de onbevoegdheid van de Belgische en de bevoegdheid van de Franse rechtbanken ingeroepen; zij vroeg bovendien in het dispositief van haar op 15 september 1995 neergelegde appèlconclusies uitdrukkelijk "voor recht te zeggen dat alleenlijk bevoegd is om over de vorderingen te oordelen de rechtbanken van eerste aanleg van Frankrijk, naar de territoriale bevoegdheidsregels van Frankrijk, desgevallend de Tribunal de Grande Instance de Sens", en wees aldus niet alleen de Franse rechtbanken, in het algemeen, aan maar ook de binnen Frankrijk materieel en territoriaal bevoegde rechtbank van eerste aanleg te Sens.

Het bestreden arrest maakt bijgevolg, in de mate het de door eiseres' ingeroepen bevoegdheidsexceptie afwijst op grond van de vaststelling dat eiseres niet overeenkomstig artikel 855 Gerechtelijk Wetboek aanduidde welke rechtbank bevoegd zou zijn, een onwettige toepassing van de bevoegdheidsregelen van het Gerechtelijk Wetboek, in het bijzonder van artikel 855 Gerechtelijk Wetboek en schendt de artikelen 639, 643, 854 en 855 van het Gerechtelijk Wetboek; het bestreden arrest, door aldus te oordelen, miskent bovendien de bewijskracht van de akte van hoger beroep en de appèlconclusies van eiseres, in het bijzonder haar op 15/09/1995 neergelegde appèlconclusies waarin de bevoegde Franse rechtbank wel werd aangewezen, en schendt derhalve de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Gerechtelijk Wetboek.

2. Tweede middel

(...)

B. Voorziening C.00.0013.N

(...)

IV. Beslissing van het Hof

A. Voorziening C.98.0065.N

1.1. Eerste middel

Overwegende dat, krachtens artikel 5,3°, van het Europees Executieverdrag van 27 september 1968, hierna te noemen EEX-Verdrag, de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat in een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen, ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad voor het gerecht van de plaats waar het schadeverwekkende feit zich heeft voorgedaan;

www.ipr.be

www.dipr.be

Dat als plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan moet worden begrepen, volgens de arresten C 21/76 van 30 november 1976 en C 51/97 van 27 oktober 1998 van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen, hetzij de plaats van de veroorzakende gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt hetzij de plaats waar de schade is ingetreden;

Dat artikel 5, 3°, van het genoemde EEX-Verdrag evenwel niet zo ruim mag worden uitgelegd dat de algemene bevoegdheidsregel van artikel 2 van het verdrag zou worden uitgehold of dat een onredelijk vermenigvuldigen van fora zou mogelijk worden; dat onder meer uit het arrest C 364/93 van het Hof van Justitie van 19 september 1995 blijkt dat als plaats waar de schade is ingetreden moet begrepen worden de plaats waar de veroorzakende gebeurtenis rechtstreekse schadelijke gevolgen heeft gehad voor degene die hierdoor direct is gelaedeerd; dat een persoon aldus in beginsel geen vordering kan instellen voor de rechter van de plaats waar de schadelijke gevolgen voelbaar zijn van een feit dat reeds elders daadwerkelijk ingetreden schade heeft veroorzaakt of waar hij de vermogensrechtelijke gevolgen ondervindt van in een andere lidstaat toegebrachte lichamelijke schade;

Overwegende dat de appèlrechters vaststellen dat de vordering door de partijen S., V. en v. L. ingesteld tegen eiseres strekt tot vergoeding van de morele en materiële schade door hen geleden naar aanleiding van een verkeersongeval dat in Frankrijk plaats greep;

Dat zij oordelen dat artikel 5, 3°, van het EEX-Verdrag er op gericht is om de belangen van de slachtoffers te vrijwaren en niet kan geëist worden dat die partijen een procedure in Frankrijk moeten beginnen en, vervolgens, dat de schade zich trouwens grotendeels in België situeert, zoals onder meer medische kosten, begrafeniskosten, inkomstenverlies, bijkomende operaties en morele schade;

Dat zij op grond van die vaststellingen niet konden oordelen dat de rechtbank van Antwerpen bevoegd was;

Dat het onderdeel gegrond is;

1.2. Tweede onderdeel

Overwegende dat eiseres in haar appèlconclusie nauwkeurig had vermeld welke Franse rechtbank volgens haar bevoegd was;

Dat de appèlrechters die oordelen dat eiseres niet vermeldt welke rechtbank wel bevoegd zou zijn, van de conclusie van eiseres een uitlegging geven die met de bewoordingen ervan niet verenigbaar is;

Dat het onderdeel gegrond is;

2. Overige grieven

Overwegende dat de overige grieven niet tot ruimere cassatie kunnen leiden;

B. Voorziening C.00.0013.N

(...)

OM DIE REDENEN,
HET HOF,

www.ipr.be

www.dipr.be

Voegt de voorzieningen C.98.0065.N en C.00.0013.N;

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het uitspraak doet over het hoger beroep ingesteld door de vennootschap Via International in de zaak 1993/AR/1731, in zoverre het beslist in de zaak 1986/AR/2300 dat de vennootschap Via International veroordeeld wordt, in zoverre het in laatst genoemde zaak uitspraak doet over de vordering ingesteld door de eisers in de zaak C.00.0013.N tegen de verzekeringsmaatschappij Servicio de Resgos Especiales Automobiles en in zoverre het uitspraak doet over de kosten;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest;

Houdt de kosten aan en laat de beslissing daaromtrent aan de feitenrechter over;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

Aldus geoordeeld door het Hof van Cassatie, eerste kamer, te Brussel, door voorzitter Ivan Verougstraete, de raadsheren Greta Bourgeois, Eric Dirix, Eric Stassijns en Albert Fettweis, en in openbare terechtzitting van achtentwintig februari tweeduizend en twee uitgesproken door voorzitter Ivan Verougstraete, in aanwezigheid van advocaat-generaal Guido Bresseleers, met bijstand van griffier Philippe Van Geem.

